

Σχέδιο προγραμματικών θέσεων του ΣΥΡΙΖΑ – Προοδευτική Συμμαχία

1. Εισαγωγή

Περιεχόμενα

A. Η τριπλή κρίση και οι πολιτικές της Αριστεράς

1.1 Παγκοσμιοποίηση και ανισότητες

1.2 Οι διαρκείς κρίσεις του νεοφιλελευθερισμού

1.3 Η κλιματική κρίση

1.4 Η κρίση της πανδημίας

B. Η Ελλάδα. Για μία ριζοσπαστική προοδευτική στροφή

1.5 Η Ελλάδα της κρίσης

1.6 Κοινωνική Συμφωνία για την Πράσινη Μετάβαση

1.7 Γιατί, ποιες, ποιοι και πώς θα την υλοποιήσουμε

Σχέδιο προγραμματικών θέσεων του ΣΥΡΙΖΑ – ΠΣ

1. Εισαγωγή

A. Η τριπλή κρίση και οι πολιτικές της Αριστεράς

1.1 Παγκοσμιοποίηση και ανισότητες.

Η μακρά περίοδος κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού και της παγκοσμιοποίησης, 1990-2008, αποτέλεσε μία πρωτόγνωρη περίοδο ανόδου του διεθνούς εμπορίου, κινητικότητας των επενδύσεων, και μεγάλων αλλαγών στην παγκόσμια οικονομία. Οι ΗΠΑ συνέχισαν να αντιπροσωπεύουν το ένα τέταρτο της παγκόσμιας οικονομίας, η ΕΕ κάτι λιγότερο, αλλά ήταν η εκρηκτική άνοδος της Κίνας που ξεπέρασε ήδη την ΕΕ, δεκαπλασιάζοντας την οικονομία της σε μόλις 20 χρόνια, και η Ινδία που εξαπλασίασε το κατά κεφαλή ΑΕΠ της, καθώς και άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας που παρουσίασαν εντυπωσιακή άνοδο. Το ειδικό βάρος της παγκόσμιας οικονομίας που βρίσκονταν για δύο αιώνες στην «ατλαντική οικονομία» (ΗΠΑ-Ευρώπη) απέκτησε έναν ισοδύναμο πόλο στην «οικονομία του Ειρηνικού» (Κίνα, Ν. Κορέα, Ιαπωνία, ΝΑ Ασία).

Κατά το διάστημα αυτό, μεταβλήθηκε άρδην η δομή της παγκόσμιας οικονομίας. Η μαζική αστικοποίηση του πληθυσμού, η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, η ραγδαία σύγκλιση των δημογραφικών δεικτών (δείκτες γεννητικότητας, διάρκειας ζωής, παιδικής θνησιμότητας), και η συμμετοχή στην εκπαίδευση έφεραν μια μεγάλη αλλαγή στις αναπτυσσόμενες χώρες, πρωτίστως στην Κίνα και την Ινδία αλλά και στο σύνολο των χωρών, με εξαίρεση ίσως την υποσαχάρια Αφρική. Η παγκόσμια ακραία φτώχεια, που ήταν το ενδημικό φαινόμενο του 20ου αιώνα, κυρίως στον Τρίτο κόσμο, μειώθηκε σημαντικά. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, οι προκλήσεις του 21ου αιώνα είναι η εξάλειψη της ακραίας φτώχειας, οι ανισότητες και το περιβάλλον, ή άλλως η «βιώσιμη ανάπτυξη».

Η παγκόσμια ανάπτυξη συνοδεύτηκε από έκρηξη των ανισοτήτων προς δύο κατευθύνσεις. Η πρώτη αφορά στις ανισότητες εντός των εθνικών οικονομιών. Οι εισοδηματικές και κοινωνικές ανισότητες στις ΗΠΑ, στην Ευρώπη και στις νέες οικονομίες που αναπτύχθηκαν, διευρύνθηκαν. Το όφελος από την παγκόσμια ανάπτυξη συγκεντρώθηκε στο πάνω 1% του πληθυσμού, εν μέρει στο πάνω 10%, οι μεσαίες τάξεις έμειναν στάσιμες και για το 40% του πληθυσμού επιδεινώθηκε η σχετική του θέση. Το φαινόμενο είναι οριζόντιο και καθολικό. Μπορεί εκεί που δεν υπήρχαν μεσαίες τάξεις να διαμορφώθηκαν, αλλά οι ανισότητες εντός των χωρών εντάθηκαν παντού.

Η δεύτερη αφορά στις περιφερειακές ανισότητες, οι οποίες παρά τη σύγκλιση σε βασικούς δείκτες της “ανθρώπινης ανάπτυξης”, παραμένουν τεράστιες, αναφορικά με την εκπαίδευση, την πρόσβαση σε τεχνολογίες, τις ευκαιρίες απασχόλησης, την πρόσβαση στην αγορά εργασίας με όρους ισοτιμίας. Οι διακρίσεις αποτελούν μία τρίτη θεμελιακή κατηγορία ανισοτήτων με αναφορά στο φύλο, το χρώμα, την εθνότητα, Σε πολλές χώρες αποτελούν καταστατική μορφή διακρίσεων που ενισχύθηκε με το κύμα επικράτησης εθνικιστικών και λαϊκιστών δεξιών κυβερνήσεων.

Ο απολογισμός είναι σαφής. Την ίδια στιγμή που ήταν σημαντική η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, η ευημερία μεγάλων κοινωνικών ομάδων εξασθενεί και οι ανισότητες μετατρέπονται στην πρωταρχική αιτία αποκλεισμού από την ίδια την οικονομική ανάπτυξη.

1.2 Οι διαρκείς κρίσεις του νεοφιλελευθερισμού

Η κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού αποτελεί τη βασική αιτία για την όξυνση των σχετικών ανισοτήτων, καθώς εδράζονται σε ένα κοινωνικό και οικονομικό δόγμα που θεωρεί την ανισότητα θετικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη και εμπεριέχει θεμελιακά στοιχεία που την ευνοούν. Τις ιδιωτικοποιήσεις, τη δημοσιονομική πειθαρχία, την απελευθέρωση των αγορών, μαζί και των χρηματαγορών, την κατάλυση των κοινωνικών δικαιωμάτων, την αποδυνάμωση των συλλογικών διαπραγματεύσεων και την απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων και τις ελαστικές συνθήκες εργασίας. Και φυσικά την αποδυνάμωση των μηχανισμών κοινωνικού κράτους, μαζί και της αναδιανομής εισοδήματος.

Παράλληλα ενισχύθηκαν οι παγκόσμιοι μηχανισμοί επιβολής του νεοφιλελευθερισμού, της "συναίνεσης της Ουάσιγκτον, όπως ονομάστηκε. Διεθνείς οργανισμοί, όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, μαζί με την αλλαγή των θεσμών και της αρχιτεκτονικής της Ε.Ε., επέβαλαν σε κάθε χώρα οικονομικές πολιτικές που ήταν προσδεδεδεμένες στις ανάγκες ενός διεθνοποιημένου καπιταλισμού με επίκεντρο τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Την κοινωνική και πολιτική αντίσταση στο νεοφιλελευθερισμό την επωμίστηκαν αφενός τα κινήματα κατά της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, το Παγκόσμιο, το Ευρωπαϊκό και στη χώρα μας το Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ, αφετέρου η ευρωπαϊκή Αριστερά, με καθοριστική συμμετοχή του Συνασπισμού και του ΣΥΡΙΖΑ. Η ιδέα που συγκροτήθηκε αυτό το πολιτικό και κοινωνικό ρεύμα είναι η ενότητα των διαφορετικών πολιτικών υποκειμένων και οι πολλαπλές ταυτότητες όσων αντιστέκονται. Η ευρηματική, πολύμορφη, μαχητική, διεθνιστική και ενωτική -μέσα στη διαφορά τους- δράση αυτών των πολιτικών και κοινωνικών υποκειμένων, καθώς και η κρίση που αντιμετώπισαν παραδοσιακά σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που συνθηκολόγησαν με τον νεοφιλελευθερισμό άλλαξαν την πολιτική ατζέντα της πειθάρχησης και της επιβολής, διέχυσαν στις κοινωνίες όλου του κόσμου το νόημα της αμφισβήτησης του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού και κυρίως γονιμοποίησαν το έδαφος για να αναπτυχθούν νέες ριζοσπαστικές αριστερές δυνάμεις όπως ο ΣΥΡΙΖΑ, που προέταξαν μία εναλλακτική πρόταση και προοπτική προοδευτικής διακυβέρνησης συσπειρώνοντας ευρύτερες αριστερές και προοδευτικές δυνάμεις.

Η κρίση του 2008 ήταν το σημείο καμπής για τη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, ήταν η κρίση αυτού του μοντέλου οργάνωσης της παγκόσμιας οικονομίας. Η απελευθέρωση των αγορών είχε οδηγήσει σε μια τεράστια παγκόσμια χρηματοπιστωτική έκρηξη με επίκεντρο τη συνεχή επέκταση του δημοσίου και του ιδιωτικού χρέους. Το ιδιωτικό χρέος χρησιμοποιήθηκε κατά κόρο ως υποκατάστατο στη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, με την απρόσκοπτη δανειοδότηση των κοινωνικών ομάδων των μεσαίων εισοδημάτων, αλλά και των εισοδηματικά ασθενέστερων. Οι επιμέρους υπερεκτιμήσεις των στεγαστικών αξιών αποτέλεσαν την αφορμή για την κατάρρευση ενός τεράστιου κόσμου πλασματικών αξιών που καθοδηγούσε την παγκόσμια οικονομία και ήταν σε πλήρη δυσαρμονία με αυτήν, ως πραγματική οικονομία και πραγματικά εισοδήματα.

Καθώς το υποκείμενο της κρίσης ήταν ο χρηματοπιστωτικός τομέας, η απάντηση στην κρίση δόθηκε μέσω της νομισματικής πολιτικής οδηγώντας στην διάσωση του

τραπεζικού συστήματος με τη μετατροπή του ιδιωτικού χρέους σε δημόσιο. Σε συνδυασμό με τις πολιτικές λιτότητας οδήγησαν σε έκρηξη των ανισοτήτων καθώς οι πολλοί διέσωσαν τους λίγους και ολόκληρες οικονομίες βυθίστηκαν σε βαθιά ύφεση.

Από το 2008 μέχρι το 2020 η παγκόσμια οικονομία άρχισε σιγά-σιγά να ανακάμπτει. Οι κεντρικές τράπεζες συνέχισαν να προσφέρουν απεριόριστα χρήματα μηδενικών επιτοκίων, και με εξαίρεση την Ευρώπη, η ποσοτική χαλάρωση συνοδεύτηκε από μια πιο χαλαρή δημοσιονομική πολιτική. Το δημόσιο και ιδιωτικό παγκόσμιο χρέος άρχισε να αυξάνει ξανά, με προεξάρχουσα περίπτωση αυτή των ΗΠΑ, διασφαλίζοντας ήπιους ρυθμούς ανάπτυξης στις ΗΠΑ, μικρότερους στην Ευρώπη, και πολύ ταχύτερους σε Κίνα, Ινδία και τις αναδυόμενες οικονομίες.

Οι αλλαγές πλέον στην παγκόσμια οικονομία έχουν διαμορφώσει ένα πολυπολικό αλληλοεξαρτώμενο κόσμο με νέες αντιθέσεις, και συγκρούσεις, και ένα παγκόσμιο σύστημα που δομείται γύρω από μεγάλες οικονομικές περιφέρειες και ισχυρή αμοιβαία διείδυση των οικονομικών αυτών περιφερειών. Οι εμπορικοί πόλεμοι, το Brexit και οι περιφερειακές οικονομικές κρίσεις, υπογραμμίζουν τις εντάσεις που παράγει η νέα δομή της παγκόσμιας οικονομίας. Ταυτόχρονα, στις συνθήκες αυτές οι διεθνείς θεσμοί πολυμερούς συνεργασίας και ασφάλειας, καθώς και οι ρυθμιστικοί διεθνείς θεσμοί, φτιαγμένοι στη βάση ενός διπολικού κόσμου, φαντάζουν σε πλήρη αναντιστοιχία με τα νέα δεδομένα και τη διαχείριση των προβλημάτων και των κινδύνων που παράγονται από τις μεγάλες γεωπολιτικές ανακατατάξεις ενός πολυπολικού κόσμου και τη νέα δομή αμοιβαίας εξάρτησης της παγκόσμιας οικονομίας.

Οι ανισότητες που παράγει ο νεοφιλελευθερισμός και οι πολιτικές λιτότητας που εφαρμόστηκαν εγκλωβίζουν πλέον τις οικονομίες σε συνεχείς κύκλους κρίσης και ύφεσης, αναδεικνύουν τις ανισότητες ως κεντρικό πολιτικό διακύβευμα, επιβάλλουν τη ρήξη με τις πολιτικές αυτές και την αλλαγή του παραδείγματος της οικονομικής πολιτικής.

1.3 Η κλιματική κρίση

Την επαύριο της χρηματοπιστωτικής κρίσης, μία νέα μεγαλύτερη κρίση βρέθηκε στο προσκήνιο. Η κλιματική κρίση που φαίνεται να σαρώνει τον πλανήτη με εκτεταμένες φυσικές καταστροφές, υπονομεύοντας την βιώσιμη αναπαραγωγή του ανθρώπου, της χλωρίδας και της πανίδας και φυσικά την περαιτέρω ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας. Σε διαδοχικές διεθνείς συναντήσεις αποφασιστικής σημασίας τέθηκε ευθέως η ανάγκη αλλαγής πορείας, με όλες τις μεγάλες οικονομίες, να συνυπογράψουν την Συμφωνία του Παρισιού (με μόνη εξαίρεση τις ΗΠΑ που επί Τραμπ απέσυραν την υπογραφή τους). Σύμφωνα με αυτήν προβλέπεται αποκλιμάκωση τις περιβαλλοντικής επιβάρυνσης μέχρι το 2030 και με πιο αποφασιστικό τρόπο, δηλαδή κλιματικά ουδέτερη οικονομία, μέχρι το 2050.

Σήμερα η παραγωγή ρύπων είναι μεγαλύτερη παρά ποτέ. ΗΠΑ, Κίνα και Ινδία είναι οι πρωταθλητές. Εντούτοις η Ευρώπη κατέδειξε ότι η αντίστροφη πορεία είναι εφικτή. Η ΕΕ από το 1990 μέχρι σήμερα είδε την οικονομία της να μεγεθύνεται κατά δύο τρίτα, αλλά την παραγωγή ρύπων να μειώνεται κατά ένα τέταρτο. Μπορεί αυτό να συνέβη εν μέρει λόγω της μεταφοράς ενεργοβόρων βιομηχανικών δραστηριοτήτων αλλού, αλλά η τάση σημαντικής εξοικονόμησης ενέργειας σε μεταφορές, κατοικία, βιομηχανία, και η ίδια η αλλαγή του μοντέλου παραγωγής ενέργειας είναι υπαρκτή.

Σήμερα η Ευρώπη κάνει ένα σημαντικό βήμα. Η *Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία* προσβλέπει σε μία οικονομία παραγωγής μηδενικών ρύπων και πλήρους εξοβελισμού

των υδρογονανθράκων το 2050. Επιπρόσθετα προσβλέπει στον εξοβελισμό κάθε μορφής τοξικών και στον πλήρη μετασχηματισμό της βιομηχανίας, της γεωργίας, των μεταφορών και της ενέργειας σε μοντέλα κυκλικής οικονομίας και καθολικής αειφορίας. Η μετάβαση είναι πλέον μονόδρομος.

Η πράσινη μετάβαση αποτελεί το κατ' εξοχήν πεδίο πολιτικής σύγκρουσης της Δεξιάς και της Αριστεράς. Απέναντι στην μετάβαση μέσω των αγορών και της όξυνσης των ανισοτήτων, η Αριστερά προκρίνει τη στρατηγική της Ενεργειακής Δημοκρατίας και οριοθετεί τη μετάβαση με κοινωνικούς, συμμετοχικούς, τοπικούς και δημοκρατικούς όρους. Κοινωνικής με τη διασφάλιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και της εργασίας ως βασικής συνιστώσας. Συμμετοχικής με την επιλογή της ισοδύναμης συμμετοχής των πιο αδύναμων στρωμάτων. Τοπικής με την ανάδειξη της τοπικότητας ως πεδίου σχεδιασμού και πραγμάτωσης της πράσινης μετάβασης. Δημοκρατικής καθώς θα διασφαλίζει τη συμμετοχή στη διαβούλευση και στη λήψη αποφάσεων όλων των κοινωνικών ομάδων και των τοπικών θεσμών.

Η απάντηση στην κλιματική κρίση για να είναι αποτελεσματική και διατηρήσιμη πρέπει να συνδυαστεί με τη μείωση των ανισοτήτων. Η ενεργειακή μετάβαση πρέπει να γίνει με όρους Ενεργειακής Δημοκρατίας. Ένα νέο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης πρέπει να είναι δίκαιο για το σύνολο της κοινωνίας.

1.4 Η κρίση της πανδημίας

Η κρίση της πανδημίας ανέδειξε το ευάλωτο της ίδιας της ανθρώπινης συνθήκης, έθιξε βαθύτερα θέματα της σχέσης του ανθρώπου και της φύσης και κλόνισε την αλαζονεία και τις βεβαιότητες ενός παγκοσμιοποιημένου καπιταλιστικού πολιτισμού. Η ατέρμονη υποταγή της φύσης, η ακόρεστη οικονομική μεγέθυνση, και το καθολικό μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης, δοκιμάζονται εδώ και χρόνια από διαδοχικές κλιματικές και οικολογικές κρίσεις. Εν μέσω της πανδημίας, εκδηλώνονται με ακραία μορφή οι υπαρξιακές αντιθέσεις που περιβάλλουν τον τρόπο που παράγονται τα αγαθά, τα καταναλωτικά πρότυπα, τους τρόπους μετακίνησης και ταξιδιού, τελικά του τι αποτύπωμα αφήνει στη φύση κάθε είδους οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα.

Ο «πόλεμος κατά του κορωνοϊού», ανέδειξε πρωτόγνωρες μορφές πάνδημης συστράτευσης και αλληλεγγύης. Αποδόμησε τις θεωρήσεις που προέτρεπαν σε ένα διαρκή ανταγωνισμό, και επανέφερε την υπεροχή του δημόσιου και καθολικού ως καταστατικής αρχής προστασίας της υγείας. Επανέφερε στο επίκεντρο την αναγκαιότητα της κοινωνικής συνοχής ως υπέρτερης αξίας έναντι κάθε μορφής περιθωριοποίησης και αποκλεισμού. Ανέδειξε ξανά τη σημασία των δημοσίων πολιτικών και παρεμβάσεων στην οικονομία και την αξία του κοινωνικού κράτους. Οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της κρίσης της πανδημίας είναι δραματικές και μακροπρόθεσμες.

Σε μια πρωτοφανή μεταστροφή στην "επιτήρηση", εργασία και ιδιωτικός βίος επαναθεμελιώνονται. Μέχρι τώρα η διάκριση ιδιωτικού και δημοσίου χώρου ήταν σαφής, το ίδιο και η διάκριση εργασίας και κατοικίας. Οι τρέχουσες μορφές επιτήρησης εν μέσω υγειονομικών καταναγκασμών, και υπό το βάρος τεχνολογικών αλλαγών, τείνουν να μεταμορφώσουν καταστατικές μορφές ύπαρξης στην εργασία και τις εργασιακές σχέσεις. Οι αλλαγές και οι κίνδυνοι που προμηνύονται συνυφαίνονται με την κρίση της δημοκρατίας καθιστώντας την κατοχύρωση και οριοθέτηση των δικαιωμάτων και των εργασιακών σχέσεων, σε πρωταρχικό πεδίο νέων κοινωνικών προταγμάτων και διεκδικήσεων.

Η επιδημιολογική κρίση αθροίζεται στην οικονομική και την κλιματική, συναρθρώνεται με την κρίση της εργασίας και της δημοκρατίας, μετατρέποντας την επόμενη μέρα σε πεδίο ιδεολογικών και πολιτικών συγκρούσεων που θα σχηματίσουν τα νέα δεδομένα στη σχέση της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας με τον κόσμο της εργασίας.

B. Η Ελλάδα. Για μία ριζοσπαστική προοδευτική στροφή

1.5 Η Ελλάδα της κρίσης

Η Ελλάδα βρέθηκε στην καρδιά της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Υπέστη μία τεράστια συρρίκνωση της οικονομίας ως αποτέλεσμα τόσο των προηγούμενων επιλογών που είχαν γίνει κατά την περίοδο της οικονομικής ανόδου όσο και των ακραίων μνημονιακών πολιτικών που επακολούθησαν. Η Ελλάδα περιθωριοποιήθηκε εν μέσω των μεγάλων οικονομικών αλλαγών στην παγκόσμια οικονομία. Έχασε σημαντικά βιομηχανικά πλεονεκτήματα. Έχασε ανθρώπινο δυναμικό με δεξιότητες το οποίο μετανάστευσε. Έχασε πολλές θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη με βάση το εισόδημα, την παραγωγικότητα ή τη δομή της οικονομίας, με πολλούς δείκτες να την υποβαθμίζουν σε αναπτυσσόμενη οικονομία, αν και διατηρεί τους δείκτες ανθρώπινης ανάπτυξης που τη διατηρούν στην κατηγορία των ανεπτυγμένων χωρών.

Η Ελλάδα την περίοδο της ανάπτυξης πριν από την κρίση, την περίοδο δηλαδή της δεκαετίας του 1990 και 2000, προσαρμόστηκε στα διεθνή δεδομένα με έναν ανορθόδοξο τρόπο. Ενώ οι οικονομίες γίνονταν πιο εξωστρεφείς, η ελληνική γινόταν πιο εσωστρεφής. Ενώ οι οικονομίες αναζητούσαν αγαθά και υπηρεσίες για εξειδίκευση στην διεθνή αγορά η Ελλάδα στρεφόταν όλο και περισσότερο σε μία εσωστρεφή ανάπτυξη με αιχμή τις κατασκευές, τα μεγάλα έργα, το εμπόριο. Το κύμα των ιδιωτικοποιήσεων της περιόδου, ένα από τα μεγαλύτερα κύματα ιδιωτικοποιήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς περιέλαβε όλες τις προβληματικές εταιρείες, τις τράπεζες, τις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες, αλλά και τις κατασκευές (με την εκτεταμένη εφαρμογή των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα), οδήγησε σε μεγαλύτερη εσωστρέφεια. Ακόμα και τα δειλά ανοίγματα των κρατικών εταιρειών στα Βαλκάνια και σε άλλες χώρες υπονομεύτηκαν από την ιδιωτικοποίηση των εταιρειών αυτών και τις οδήγησε σε αναδίπλωση. Η εισαγωγή του θεσμού των ανεξάρτητων αρχών δεν απέτρεψε τις μονοπωλιακές πρακτικές, ενώ η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων συμπάρεσε προς τα κάτω την αγορά εργασίας. Κυριάρχησαν οι ξένες και εγχώριες επενδύσεις που αναζητούσαν ασφαλείς προορισμούς σε “τοποθετήσεις σταθερής απόδοσης”, όπως είναι οι επενδύσεις σε αυτοκινητόδρομους, αεροδρόμια, τυχερά παιχνίδια, ενέργεια, δίκτυα, πληροφορική και τεχνολογικές εφαρμογές στο δημόσιο.

Η εξωστρεφής ιδιωτική οικονομία, μέρος της βιομηχανίας και της γεωργίας, έμειναν σε δεύτερη μοίρα έναντι ενός συστήματος κρατικής στήριξης στις εσωστρεφείς δραστηριότητες “εγγυημένων αποδόσεων”, που απορροφούσε δημόσιους και ευρωπαϊκούς πόρους και είχε προνομιακή πρόσβαση στο τραπεζικό σύστημα. Η κατανάλωση που με τη σειρά της στήριξε την ανάπτυξη, βασίστηκε κατά κύριο λόγο στον τραπεζικό δανεισμό και σε μία συνεχή επέκταση του δημόσιου δανεισμού που συντηρούσε μη βιώσιμα συστήματα εισοδημάτων και αξιών.

Η κρίση του 2008 παρέσυρε την ελληνική οικονομία με σαρωτικό τρόπο. Οι τράπεζες βρέθηκαν στο επίκεντρο με τα κόκκινα επιχειρηματικά και καταναλωτικά δάνεια να εκτοξεύονται, τα μεγάλα έργα έμειναν μετέωρα και το κράτος έμεινε έκθετο απέναντι

στο δυσθεώρητο χρέος, που για τριάντα χρόνια εξυπηρετούσε αποκλειστικά με νέο δανεισμό.

Η προσαρμογή που επέλεξαν οι μνημονιακές πολιτικές ειδικά στο πρώτο και δεύτερο μνημόνιο αποδιάρθρωσαν πλήρως την οικονομία, συμπαρασύροντας εισοδήματα, μισθούς, συντάξεις, επιχειρήσεις και τράπεζες. Οι διαδοχικές αναδιρθρώσεις του δημόσιου χρέους εξυπνέτησαν τις ξένες τράπεζες που ήταν έκθετες στα ελληνικά ομόλογα και διέσωσαν τις ελληνικές με διαδοχικές ενέσεις δημόσιου χρήματος. Οι μνημονιακές πολιτικές προκάλεσαν τη μεγαλύτερη ύφεση που έχει καταγραφεί μεταπολεμικά στην πραγματική οικονομία, με τη δραματική συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας, την αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους, την κατάλυση των κοινωνικών δικαιωμάτων και την αποδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων με αποτέλεσμα το τεράστιο κοινωνικό κόστος για τον κόσμο της εργασίας, τη διεύρυνση των ανισοτήτων, της φτώχειας και της κοινωνικής περιθωριοποίησης.

Την περίοδο 2015-2019 η οικονομία σταθεροποιήθηκε, το χρέος αναδιρθρώθηκε σε πρώτη φάση και η ανάπτυξη, επανήλθε από το 2016, σε θετική τροχιά. Θετικό είναι ότι η ανάκαμψη στηρίχθηκε σε εξωστρεφείς δραστηριότητες, τις εξαγωγές και τον τουρισμό.

Μετά την έξοδο από τα μνημόνια και την ανάκτηση της δυνατότητας πολιτικών επιλογών αποκαταστάθηκαν οι εργασιακές σχέσεις και οι συλλογικές διαπραγματεύσεις που είχαν πληγεί από το δεύτερο μνημόνιο.

Αλλά η ανάπτυξη με βιώσιμο, διατηρήσιμο και δίκαιο χαρακτήρα και η ανάκτηση μιας ισχυρής θέσης στη διεθνή οικονομία χρειάζεται μεγάλες αλλαγές. Επιβάλλει αλλαγή πορείας για το σύνολο της οικονομίας και των θεσμών. Την ίδια στιγμή οι δυνάμεις που διολισθαίνουν στο παρελθόν είναι ισχυρές και η επιστροφή στις ιδέες και πρακτικές της περιόδου πριν από την κρίση είναι ορατές. Χρησιμοποιούν την κρίση της πανδημίας ως αφορμή για την επαναφορά αποτυχημένων συνταγών για την αναδιάρθρωση της οικονομίας και την πλήρη απορρύθμιση και ελαστικοποίηση της αγοράς εργασίας, καθώς και ενός σκληρού κομματικού και αδιαφανούς κράτους. Οικοδομή, εμπόριο, realestate, μεγάλα έργα και μερικές επιλεκτικές επενδύσεις, επανεμφανίζονται ως η νέα, -από τα παλιά-, οικονομική στρατηγική, που θα ανατάξει την οικονομία. Η επανάληψη συνταγών και αναπτυξιακών αντιλήψεων του παρελθόντος που η σημερινή κυβέρνηση προάγει, μαζί με τις αντιμεταρρυθμίσεις σε ασφαλιστικό και εργασιακό, δείχνουν την ισχύ των ιδεών και των συμφερόντων του χθες.

Η Ελλάδα ανήκει στις οικονομίες που υπέστησαν μεγάλη επιδείνωση της θέσης τους την περίοδο της παγκοσμιοποίησης. Έχασε θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη, έμεινε πίσω σε επενδύσεις και παραγωγικότητα, είχε παραγωγική και τεχνολογική υστέρηση και βίωσε δραματική επιδείνωση μισθών και εισοδημάτων. Η αντίστροφη της πορείας είναι επιβεβλημένη με μία βιώσιμη στρατηγική ανάπτυξης.

1.6 Κοινωνική Συμφωνία για την Πράσινη Μετάβαση

Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας χρειάζεται βαθιές μεταρρυθμίσεις και μια νέα αρχή. Χρειάζεται αλλαγές και ρήξεις που θα απελευθερώσουν τις παραγωγικές δυνάμεις, το ανθρώπινο δυναμικό, και πολιτικές που θα αντιμετωπίσουν την κλιματική κρίση και τις ανισότητες.

Η ανάπτυξη θα βρει το βηματισμό της με την πράσινη μετάβαση αλλάζοντας ριζικά προσανατολισμό και αξιοποιώντας τα δυνατά στοιχεία της που είναι το ανθρώπινο δυναμικό, η ευελιξία της δυναμικής μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας, οι προοπτικές

ενίσχυσης της καινοτομίας, η μεγάλη στροφή στην παραγωγική δραστηριότητα, η αξιοποίηση του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιφέρειας, η ενίσχυση της τοπικότητας, η ουσιαστική αποκέντρωση του ίδιου του κράτους, και οι χρονίζουσες θεσμικές τομές σε χωρικό σχεδιασμό, φορολογικό σύστημα, δημόσια διοίκηση και περιβάλλον. Θεσμικές τομές που θα ευνοήσουν τους πολλούς, θα συγκροτήσουν ένα αξιόπιστο κράτος δικαίου, και θα φέρουν στο προσκήνιο τον κόσμο της εργασίας.

Η Κοινωνική Συμφωνία για την Πράσινη Μετάβαση επικεντρώνεται σε οκτώ κεντρικούς άξονες:

Πρώτον, στον πλήρη μετασχηματισμό του παραγωγικού δυναμικού της οικονομίας, -της γεωργίας, της βιομηχανίας, του τουρισμού, της ενέργειας και των υποδομών, προς την κατεύθυνση της παραγωγής μηδενικών ρύπων και τοξικών, την κυκλική οικονομία και την αειφορία. Η μετάβαση αυτή ανοίγει νέες οικονομικές προοπτικές για την ανάκαμψη και την παραγωγική ανασυγκρότηση της οικονομίας και πρέπει να είναι κοινωνικά δίκαιη.

Δεύτερον, ο κόσμος της εργασίας θα βρίσκεται στο επίκεντρο του οικολογικού και παραγωγικού μετασχηματισμού της οικονομίας με μια ισχυρή πολιτική μισθών, και δικαιωμάτων, ισχυρή προστασία, συμμετοχή και την στήριξη από ένα καθολικό κοινωνικό κράτος που εξασφαλίζει όρους ισότητας για όλους. Η εργασία και το κοινωνικό κράτος αποτελούν πυλώνες της δίκαιης μετάβασης και βασική αναπτυξιακή συνιστώσα.

Τρίτον, οι ρυθμιστικές και αναπτυξιακές λειτουργίες του κράτους και των περιφερειακών αναπτυξιακών θεσμών οφείλουν να κινηθούν σε επιθυμητές κατευθύνσεις, ενισχύοντας τις πράσινες υποδομές, την κυκλική οικονομία και τις τοπικές πράσινες πρωτοβουλίες. Η δημόσια χρηματοδότηση και οι αναπτυξιακοί και επενδυτικοί πόροι θα στραφούν αποκλειστικά στον πράσινο κοινωνικό και παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας.

Τέταρτον, το τραπεζικό σύστημα, το οποίο αποδείχτηκε εξαιρετικά συντηρητικό και εσωστρεφές στη διάρκεια της κρίσης, καλείται να ανανεωθεί με νέους χρηματοδοτικούς θεσμούς, - αναπτυξιακές, επενδυτικές και κοινωνικές τράπεζες, και με αλλαγές στο ίδιο το συστημικό τραπεζικό σύστημα, που θα το καθιστούν πιο ανταγωνιστικό και συμβατό με τις ανάγκες χρηματοδότησης της πράσινης μετάβασης.

Πέμπτο, ένα μεγάλο μέρος της αναπτυξιακής διαδικασίας θα στηριχθεί στους παραμελημένους τομείς των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, της κοινωνικής οικονομίας, των συνεταιριστικών θεσμών, των συνεργιών και άλλων μορφών οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης. Το πλαίσιο λειτουργίας και ισότιμης στήριξης αυτών των δομών αποτελεί προτεραιότητα.

Έκτο, οι δημόσιες πολιτικές και η δημόσια περιουσία θα βρεθούν στο επίκεντρο της αναπτυξιακής διαδικασίας, υπερασπίζοντας τον δημόσιο χαρακτήρα τους και ταυτόχρονα καθιστώντας τους ισχυρούς πόλους αξιοποίησης ωφέλιμους για την κοινωνία.

Έβδομο, η επενδυτική επιτάχυνση που χρειάζεται η οικονομία θα γίνει αν ολοκληρωθούν οι χρονίζουσες θεσμικές τομές στην λειτουργία της οικονομίας και στον μετασχηματισμό του κράτους. Οι χωροταξικές τομές, -οι δασικοί χάρτες, το κτηματολόγιο, τα τοπικά χωρικά σχέδια, οι χρήσεις γης, θα πρέπει να ολοκληρωθούν. Ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός θα βοηθήσει καθοριστικά τη δημόσια διοίκηση και τη σχέση της με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Οι μεταρρυθμίσεις σε δημόσια διοίκηση και η κωδικοποίηση και απλοποίηση της νομοθεσίας θα απομειώσουν πολλές από τις γκρίζες ζώνες που

δημιουργούν διαδοχικά κύματα νομοθετημάτων, αποφάσεων και ερμηνευτικών διατάξεων. Η επιτάχυνση της δικαιοσύνης θα δημιουργήσει ασφάλεια.

Όγδοο, ο δημοκρατικός προγραμματισμός σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και τη διασφάλιση διαδικασιών διαφάνειας, δημοκρατικού ελέγχου και λογοδοσίας.

Για την Αριστερά που είναι στρατηγικά ταυτισμένη με το σοσιαλισμό και τη δημοκρατία, που αναζητά διαρκώς τρόπους έκφρασης της κοινωνικής πλειοψηφίας για συγκεκριμένες και ώριμες αλλαγές που ενισχύουν τη θέση των πολλών, η σημερινή συγκυρία επιβάλλει την απάντηση στις σημερινές προκλήσεις. Είναι η αριστερή απάντηση στην κλιματική κρίση όπου θα επιδιώξει να είναι συμμετοχική, δημοκρατική και το προνομιακό πεδίο ανάπτυξης της οικονομίας. Είναι η πρόκληση των ανισοτήτων που η διεύρυνση τους έχει καταστεί μάλιστα για τις περισσότερες καπιταλιστικές κοινωνίες. Είναι η αναβίωση πρωτόγνωρου συντηρητισμού και αυταρχισμού που απαιτεί στον αντίποδα, ως δυναμική απάντηση, την ενίσχυση των δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και των θεσμών.

Η προοδευτική και ριζοσπαστική στροφή επιδιώκει τον οικολογικό και κοινωνικό μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας με δικαιοσύνη και ασφάλεια που θα δώσει ώθηση στην οικονομία, θα αναβαθμίσει τη διεθνή θέση της χώρας, θα αυξήσει και θα μοιράσει δίκαια τον πλούτο, θα ενισχύσει τη θέση των εργαζομένων και των μικρομεσαίων στρωμάτων της κοινωνίας.

Αυτές είναι οι δεσμεύσεις του ΣΥΡΙΖΑ – Προοδευτική Συμμαχία απέναντι στη μεγάλη πλειοψηφία που θα στηρίξει τη νέα προοδευτική διακυβέρνηση της χώρας. Μια νέα Κοινωνική Συμφωνία που δίνει ελπίδα και προοπτική στη πλατιά κοινωνική συμμαχία των εργαζομένων, των ανθρώπων του μόχθου, των μικρομεσαίων επαγγελματιών και επιχειρηματιών, των αγροτών, των κοινωνικά ασθενέστερων, και κυρίως των νέων που αγωνίζονται για ένα καλύτερο και πιο δίκαιο μέλλον.

1.7 Γιατί, ποιες, ποιοι και πώς θα την υλοποιήσουμε.

Γιατί

Η πανδημία είναι ο καταλύτης που έχει αναδείξει με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο τις πολλαπλές κρίσεις που διαμορφώνουν το ιστορικό γίνεσθαι του 21ου αιώνα – την κλιματική κρίση, την οικονομική, την προσφυγική, τη δημογραφική, αυτήν της εργασίας και της δημοκρατίας, μαζί με τις γεωπολιτικές ανακατατάξεις και την κρίση της εξωτερικής πολιτικής. Τελικά, πρόκειται μάλλον για τις πολλές όψεις μίας συστημικής κρίσης που δεν περιγράφει πλέον κάτι έκτακτο και προσωρινό αλλά μια κατάσταση που τείνει να παγιωθεί ως δήθεν «νέα κανονικότητα».

Μέσα από αυτή τη συστημική κρίση σφυρηλατείται ήδη ο κόσμος του αύριο. Η μορφή που θα πάρει δεν είναι νομοτελειακά προδικασμένη, αλλά θα εξαρτηθεί από την έκβαση μιας ιστορικής σύγκρουσης ιδεών, πολιτικών και αξιών. Σε αυτήν την σύγκρουση ενυπάρχει η κοινωνική διάσταση, η γεωπολιτική και η πολιτική – ιδεολογική. Ο ιδεολογικός αντίπαλος έχει κάνει σαφές και τι επιδιώκει και προς όφελος και για λογαριασμό ποιων ταξικών και οικονομικών στρωμάτων εργάζεται. Το δικό μας έργο δεν είναι η αντίδραση στις κινήσεις του αντιπάλου, αλλά η κινητοποίηση, η οργάνωση και, τελικά, η νίκη εκείνων των κοινωνικών δυνάμεων που θα κρίνουν τη μορφή του κόσμου στο μετά, σύμφωνα με το δικό μας αξιακό κεκτημένο.

Ποιες και ποιοι

Άρα: εργαζόμαστε για να κινητοποιηθεί πρώτα και κύρια ο κόσμος της εργασίας και ο κόσμος της δημιουργίας και του πολιτισμού, οι παραγωγικές, δυναμικές και καινοτόμες δυνάμεις της οικονομίας, και το επιστημονικό δυναμικό της χώρας δηλαδή εκείνα τα στρώματα, τα συμφέροντα των οποίων το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ – Προοδευτική Συμμαχία θέλει να εκφράσει, δίνοντας λύση στα ζητήματα που τους απασχολούν και λειτουργώντας ως πολιτικό - ιδεολογικό όχημα για την επίτευξη των στόχων τους. Θέλουμε να εκφράσουμε τις αγωνίες και τις προσδοκίες των δημοκρατικών και προοδευτικών πολιτών. Εργαζόμαστε, για τον σκοπό αυτό, μέσα από τις κομματικές μας δομές, μέσα από τις θεσμικές και κοινωνικές οργανώσεις και μέσα από τις κινηματικές δράσεις που υποστηρίζουμε. Ανοίγουμε συνεχή διάλογο με τα ζωντανά, σύγχρονα κινήματα – ιδίως της νεολαίας. Το πρόγραμμα αφορά και απευθύνεται σε εκείνους που, αφενός, θα κληθούν να το συνδιαμορφώσουν και, αφετέρου, θα το υλοποιήσουν. Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτό έχουν να παίξουν οι διανοούμενοι, οι επιστήμονες, οι ερευνητές, οι καλλιτέχνες. Αυτοί καλούνται να δουν με καθαρή ματιά τις κατευθύνσεις, ακόμα και τα υπόγεια ρεύματα, της εποχής μας, να τα αναλύσουν σε βάθος, να πάρουν θέση.

Πώς

Κεντρικός άξονας της δουλειάς μας είναι το αξίωμα ότι, σε μια εποχή έντονης ανασφάλειας και αβεβαιότητας, αποστολή της Αριστεράς είναι να δώσει ένα πλαίσιο αληθινής ασφάλειας στις δημιουργικές, παραγωγικές και προοδευτικές δυνάμεις της κοινωνίας, ώστε να εξελιχθούν και να ευδοκιμήσουν. Σε μια εποχή όπου συστηματικά καλλιεργείται ο φόβος σε όλα τα επίπεδα, δική μας δουλειά είναι να αντιμετωπίσουμε τον φόβο, να μην είναι ο φόβος η κινητήριος δύναμη των κοινωνικών διεργασιών. Αυτό είναι προϋπόθεση της ελευθερίας.

Ο πρώτος δρόμος γι' αυτό είναι η διαμόρφωση ενός νέου, σύγχρονου κοινωνικού κράτους, ενός κράτους πρόνοιας κατάλληλου για τις προκλήσεις του 21ου αιώνα. Η πανδημία έδωσε -με τραγικό συχνά τρόπο- το κατάλληλο έναυσμα για την υπεράσπιση του κυρίαρχου ρόλου του κράτους πρόνοιας στις σύγχρονες κοινωνίες. Έγινε ξεκάθαρο πόσο σημαντικό είναι για μια οργανωμένη κοινωνία να διαθέτει τις δημόσιες δομές υγείας ώστε να καλύπτει υγειονομικά το σύνολο του πληθυσμού της και ποιες είναι οι συνέπειες της παράδοσης των υπηρεσιών υγείας στο ιδιωτικό κεφάλαιο. Πόσο σημαντική είναι η ασφάλεια και η υγιεινή στους χώρους εργασίας, καθώς και η ύπαρξη μεγάλων και λειτουργικών, δημοσίων δικτύων και μέσων μαζικής μεταφοράς. Πόσο σημαντική είναι η δημόσια παιδεία για την ανάπτυξη ανθρώπων με κριτική σκέψη που δεν θα γίνονται έρμαια των fake news και πολιτών με δημοκρατική συνείδηση που δεν θα άγονται και φέρονται από φτηνές δημαγωγίες, αλλά και για την επίτευξη κοινωνικής κινητικότητας και την καταπολέμηση των ανισοτήτων με την παροχή ίσων ευκαιριών πρόσβασης στη γνώση. Είναι αναγκαία η ανάδειξη διανοουμένων, ερευνητών και επιστημόνων που θα συνεισφέρουν με τις ιδέες τους να πάει ο κόσμος μας μπροστά.

Έχει εμπεδωθεί, πλέον, ότι το πλέγμα υπηρεσιών που παρέχει το σύγχρονο κράτος πρόνοιας ανάγεται στα δημόσια αγαθά, τα οποία οφείλουν να βρίσκονται εκτός και υπεράνω της ιδιωτικής συναλλαγής. Σε αυτά τα κοινά προστίθενται επίδικα που προκύπτουν από τις νέες τεχνολογίες, όπως η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η προστασία των προσωπικών δεδομένων. Έτσι, το περιεχόμενο παραδοσιακών κοινωνικών δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην εργασία και την υγεία, ανανοηματοδοτείται και αποκτά νέο περιεχόμενο. Ειδικά ως προς το δικαίωμα στην εργασία, αυτό προφανώς συμπεριλαμβάνει πάντα τη δίκαιη αμοιβή, επαρκή για τις ανάγκες του σύγχρονου εργαζομένου. Περιλαμβάνει, όμως, και τις απαντήσεις που δίνουμε στα ζητήματα που

προκύπτουν από την τηλεργασία, τη χρήση τεχνολογιών παρακολούθησης των εργαζομένων, την χρήση ή την κατάχρηση των προσωπικών τους δεδομένων.

Χρειαζόμαστε νέους θεσμούς, αλλά και νέους τρόπους οργάνωσης και λειτουργίας των υφιστάμενων θεσμών. Μείζονα ζητήματα της εποχής μας, όπως παραδείγματος χάρη οι περιβαλλοντικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και η μετάβαση σε νέες, βιώσιμες μορφές παραγωγής και διανομής ενέργειας ενέχουν έντονο και το στοιχείο της τοπικότητας, γεγονός που φέρνει στο προσκήνιο την αρχή της επικουρικότητας. Μια πολιτική δράση οφείλει να αναλαμβάνεται σε εκείνο το επίπεδο πολιτειακής οργάνωσης που βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη, εφόσον δεν εξυπηρετείται καλύτερα σε κεντρικό επίπεδο.

Στο νέο συμβόλαιο που θέλει η σύγχρονη Αριστερά και ο ΣΥΡΙΖΑ-Προοδευτική Συμμαχία να συνάψει με την κοινωνία, το βασικό σημείο, τελικά, είναι η εφαρμογή του προγράμματος μας στο πλαίσιο της διακυβέρνησης της χώρας. Επομένως, ως πολιτική δύναμη που διεκδικεί την ψήφο του λαού για να κυβερνήσει, οφείλουμε να παρακολουθούμε στενά τις εξελίξεις στον διεθνή μας περίγυρο, ιδίως εντός των πολυμερών πλαισίων συνεργασίας στα οποία εντάσσεται η χώρα, με πρώτη την ΕΕ. Πρέπει να διαβάζουμε και να παρεμβαίνουμε σωστά στους ευρωπαϊκούς συσχετισμούς. Να αναλύουμε τη μετεξέλιξη της ευρωπαϊκής διαδικασίας παίρνοντας υπόψη τους περιορισμούς της ΕΕ και να συνεργαζόμαστε σε ευρωπαϊκό επίπεδο για να αλλάζουν οι συσχετισμοί υπέρ των συμφερόντων της ευρωπαϊκής κοινωνίας.

Όλες οι διαχρονικές αξίες της Αριστεράς έχουν ανέλθει στο προσκήνιο. Ανακαλύπτονται εκ νέου από πολλούς πολίτες, βρίσκονται στο επίκεντρο των πολιτικών αντιμετώπισης των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών, περιβαλλοντικών και πανδημικών προκλήσεων. Φαίνεται να επιζητούν την επαρκή πολιτική τους έκφραση. Αυτή είναι η δική μας πλευρά. Εμείς από εδώ οφείλουμε να ξεκινήσουμε. Εδώ να πατήσουμε και από εδώ να προχωρήσουμε. Δημιουργώντας τις προϋποθέσεις μιας μεγάλης κοινωνικής και πολιτικής σύμπραξης που θα καταστήσει τις επιβεβλημένες πολιτικές τομές και ρήξεις εφικτές και βιώσιμες.